

БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ ҲИСОБОТИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ УЧУН РЕСПУБЛИКА КОРХОНАЛАРИНИ ТАНЛАБ ОЛИШ МЕЗОНЛАРИ

Бўтабаев Меҳриддин Шаҳобидинович

ф.-м.ф.н., к.и.х., Давлат активлари агентлиги Тадқиқот маркази етакчи илмий ходими

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22139085>

Аннотация. “Ўзбекистон – 2030” стратегияси доирасида турли тармоқларда кенг қамровли “яшил трансформация”ни амалга ошириш режалаштирилган. Бунинг учун республика корхоналари экологик, ижтимоий ва корпоратив бошқарув ёндашуви асосида ESG ҳисоботларини тайёрлаш амалиёти жорий қилишга тайёрлик даражасини аниқлаш лозим.

Аннотация. В рамках стратегии «Узбекистан – 2030» планируется осуществить комплексную «зеленую трансформацию» в различных секторах. Для этого необходимо определить уровень готовности предприятий республики к внедрению практики подготовки ESG-отчетов, основанных на принципах экологического, социального и корпоративного управления.

Annotation. As part of the "Uzbekistan – 2030" strategy, plans are in place to implement a comprehensive "green transformation" across various sectors. To do this, it is necessary to determine the level of readiness of the republic's enterprises to adopt the practice of preparing ESG reports based on environmental, social, and corporate governance principles.

Калит сўзлар: яшил трансформация, барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботи, ҳисоботнинг халқаро стандартларини жорий қилиш.

Ключевые слова: зеленая трансформация, отчет об устойчивом развитии и ESG, внедрение международных стандартов отчетности.

Key words: green transformation, sustainability and ESG report, implementation of international reporting standards.

“Ўзбекистон – 2030” стратегиясининг асосий мақсадлари қаторида мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамияти олдига мажбуриятларини бажарган ҳолда, турли тармоқ ва соҳаларда кенг қамровли “яшил трансформация”ни амалга ошириш ҳамда иқтисодий ўсишни янги “яшил” ривожланиш моделига ўтказиш киради [1]. Хусусан, йирик стратегик корхоналар томонидан экологик, ижтимоий ва корпоратив бошқарув тамойиллари (ESG) асосида корпоратив дастурларнинг ишлаб чиқиши, миллий ESG ҳисоботларини тайёрлаш ва ошкор қилиш амалиётининг жорий қилиниши ҳамда ESG рейтингларини олинишини таъминланиши вазифаси қўйилмоқда. Шунинг учун, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 04.05.2026 йилдаги 221-сон қарорининг алоҳида иловаси қилиб “Атроф-муҳит, ижтимоий ва корпоратив бошқарув (ESG) тамойиллари асосида «Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари ва барқарор ривожланиш тўғрисидаги маълумотларни ошкор қилиш стандартлари»ни жорий этиш ва ушбу стандартлар асосида ҳисобот тайёрлаш» қоидалари ва “Трансформация жараёнидаги давлат иштирокидаги корхоналар учун барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботи стандартларини жорий этиш бўйича тадбирлар” дастури тасдиқланган эди [2]. ВМК-221нинг 4 бандига биноан Давлат активларини бошқариш агентлигига Иқтисодиёт ва молия вазирлиги билан ҳамкорликда барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлаш ҳамда ошкор қилишни босқичма-босқич ва ихтиёрий равишда жорий этиш бўйича режалаштирилаётган камида 50 та маҳаллий корхона танлаб олиш мезонларини барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлаш ҳамда барқарор ривожланиш ва ESG соҳасида ахборотни ошкор этиш бўйича методик тавсиялар ишлаб чиқиш вазифаси юклатилган эди. Ушбу мақоланинг вазифаси барқарор ривожланиш ҳисоботини жорий этиш учун республика корхоналарини танлаб олиш мезонлари ишлаб чиқиш юзасидан муаллифлик тақлифларини мериш ҳисобланади.

Барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлаш ҳамда ошкор қилишни босқичма-босқич ва ихтиёрий равишда жорий этиш бўйича корхона танлаб олиш мезонлари (кейинги ўринларда – Мезонлар) қуйидаги ўн икки мезон йиғиндисидан иборат бўлиши мумкин:

1. Корхона трансформация жараёнидаги давлат иштирокидаги корхона бўлиши лозим (банк-молия сектори ташкилотларидан ташқари) [2].

2. Корхона устав фондида (устав капиталида) давлат улуши эллик фоиздан ортиқ бўлган ёки устав фондида (устав капиталида) давлат улуши ҳўжалик жамиятининг бошқа ҳар бир акциядори (иштирокчиси) улушидан кўп бўлган ҳўалик жамиятлари жумласидан бўлиши керак.

3. Корхона барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлаш ҳамда ошкор қилишни ихтиёрий равишда жорий этишга қарор қилган бўлиши керак. Корпоратив корхонада барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлаш ҳамда ошкор қилишни ихтиёрий равишда жорий этишга қарор кам деганда кузатув кенгаши томонидан қабул қилиниши лозим.

4. Корпоратив бошқарув даражаси етарли бўлиши керак. Бунда Давлат активлари агентлигида қўлланилаётган “Корпоратив бошқарув тизими самарадорлигини баҳолаш” кўрсаткичи “Қониқарли” деб ёки ундан юқорироқ баҳоланган бўлиши керак.

5. Корхона қимматли қоғозларининг «Тошкент» Республика фонд биржаси савдоларида иштироки фаол бўлиши лозим. Бунда охириги беш йил ичида корхона қимматли қоғозлари билан қилинган биржа операциялари ҳажми унинг устав фондида нисбатан камида 10 фоизни ташкил қилиши керак.

6. Ошкор қилиниши мажбурий бўлган ахборотларнинг лозим даражада ошкор қилиниши амалиёти. Корхона охириги ҳисобот йилида қимматли қоғозлар бозорини тартибга солишга ваколатли давлат органи (Истиқболли лойиҳалар миллий агентлиги) томонидан ахборот ошкор қилиш соҳасида аниқланган қоидабузарликлар учун маъмурий жавобгарликка тортилиши сони икки мартадан ортиқ бўлмаслиги керак.

7. Корхонанинг биржа котировка рўйхатида туриши. Корхона қимматли қоғозлари охириги икки йил ичида "Тошкент" РФБ листингида барқарор равишда турган бўлиши керак.

8. Корхонанинг эркин муомаладаги акциялари улуши охириги уч йил давомида унинг устав фондининг камида бир фоизини ташкил қилиши керак.

9. Корхона молия ҳисоботини аудит қилган аудитор ташкилоти даражаси. Баҳолаш учун аудиторлик ташкилоти нуфузи ва хизмат кўрсатиш даражаси эътиборга олинади. Корхонанинг охириги йиллик молиявий ҳисоботи аудиторлик ташкилоти томонидан МХХС (IFRS) асосида тасдиқланган бўлиши лозим.

10. Корхонада ишлаб чиқариш чиқиндилари, экологик жарималар ёки атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бўйича ички Сиёсат (Environmental Policy) мавжудлиги. Агар бундай сиёсат қабул қилинган ва амал қилинаётган бўлса корхона ушбу мезонни қаноатлантирган ҳисобланади.

11. Корхона ходимлари манфаатларини муҳофаза қилиш сиёсатларининг мавжудлиги. Ушбу кўрсаткич учун қуйидагича стандартлар ёки амалиётлардан бирининг қўлланилаётгани етарли деб ҳисобланади:

- ходимлар хавфсизлиги ва меҳнат муҳофазаси бўйича халқаро стандартлар (масалан, ISO 45001) жорий этилганлиги;
- ходимларнинг қўнимсизлиги (turnover rate), гендер баланси (аёллар улуши) ва иш ҳақи тенглиги бўйича аниқ статистиканинг юритилиши;
- Инсон ҳуқуқлари сиёсати (Human Rights Policy) ёки Дискриминацияга қарши ички низомларнинг мавжудлиги.

12. Корхона жараёнларининг рақамлаштирилиш даражаси. Баҳолаш учун корхонада қўлланиладиган корпоратив ҳужжат айланишида рақамлаштирилган қисми улуши 25 фоиздан кам бўлмаслиги керак.

Корхона барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлаш ҳамда ошкор қилишни босқичма-босқич ва ихтиёрий равишда жорий этишга танланиши учун юқоридаги 12 мезонларнинг ихтиёрий 10 тасини қаноатлантириши етарли ҳисобланиши тавсия қилинади.

Барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлаш ҳамда ошкор қилишни босқичма-босқич ва ихтиёрий равишда жорий этиш учун корхона танланиши уч босқичда амалга оширилиши мумкин:

1. Устав фондида давлат улуши мавжуд бўлган корхоналар 12 мезонлар бўйича баҳолаш учун зарур асослантурувчи ҳужжатларни Давлат активларини бошқариш агентлигига тақдим этади.

2. Корхоналарнинг барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлашни жорий қилишга таёргарлик даражаси мезонлар тизими асосида баҳоланади.

3. Мезонлар тизимини энг кўп даражада қаноатлантирган корхоналар асосида “Барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлаш ҳамда ошкор қилишни босқичма-босқич ва ихтиёрий равишда жорий этиш бўйича танланган маҳаллий корхоналар рўйхати” шакллантирилади.

Мезонлар Давлат активларини бошқариш агентлиги томонидан корхоналар танловини ўтказиш учун тайинланган масъул шахс ёки махсус танлов комиссия томонидан қўлланилиши мумкин. Шу билан бирга, Мезонлар Барқарор ривожланиш ва ESG ҳисоботини тайёрлашни жорий қилишдан манфаатдор бўлган ҳар қандай корхона учун унинг ушбу тизимга ўтишга тайёргарлик даражасини мустақил равишда таҳлил қилиш учун ҳам қўлланилиши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “«Ўзбекистон — 2030» стратегиясини «Атроф-муҳитни асраш ва «яшил иқтисодиёт» йилида амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида» Фармони, 30.01.2025 йилдаги ПФ-16-сон, <https://lex.uz/uz/docs/7369703>.

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Барқарор ривожланиш ва атроф-муҳит, ижтимоий ҳамда корпоратив бошқарув (ESG) тамойилларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” қарори, 04.05.2026 йилдаги 221-сон, <https://lex.uz/uz/docs/8171367>.